

Krystyna Szczechowicz

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

ORCID: 0000-0002-7251-4962

krystyna.szczechowicz@gmail.com

Ochrona małoletniego świadka w postępowaniu karnym – wybrane aspekty

Wstęp

Zeznania świadka mają wysoką efektywność, istotne znaczenie oraz dominującą rolę w postępowaniu karnym¹. Stanowią ważne źródło dowodowe i to niezależnie od tego, kiedy zostały złożone – w toku śledztwa czy dopiero w trakcie rozprawy sądowej – mają równą moc dowodową². Znaczenie zeznań składanych przez świadka nie może jednak przesłaniać samego świadka i tego, jakie konsekwencje dla jego zdrowia i bezpieczeństwa może nieść ich złożenie³. W odniesieniu do małoletnich ustawodawca powinien na pierwszym planie stawiać dobro dziecka i ochronę jego psychiki.

Przesłuchanie dziecka jest szczególnie trudne z uwagi na to, że dziecko jest świadkiem specyficznym⁴. Małoletniemu świadkowi ze względu na jego wiek, poziom rozwoju oraz specyficzny sposób postrzegania i opisu otaczającego świata często ciężko jest przekazać organom prowadzącym czynność przesłuchania rzetelne informacje dotyczące zdarzenia. Sama czynność procesowa – przesłuchanie – rodzi stres i negatywne przeżycia⁵.

¹ T. Stepień, *Rola świadka w procesie karnym*, Toruń 2012, s.115.

² M. Ciosek, *Psychologia sądowa i penitencjarna*, Warszawa 2001, s. 94.

³ R. Koper, *Badania świadka w aspekcie jego ochrony w procesie karnym*, Warszawa 2015, s. 14–16.

⁴ Zob. szerzej: M. Kornak, *Małoletni jako świadek w procesie karnym*, Warszawa 2009, s. 15–20; A. Budzyńska, *Psychologiczne aspekty zeznań małoletnich świadków*, „Dziecko Krzywdzone” 2010, nr 1(30), s. 7.

⁵ Por. I. Bondarczuk, *Przesłuchanie małoletniego w procesie karnym w trybie art. 185a i 185b k.p.k.*, Wrocław 2009, s. 317.

Cel

Kodeks postępowania karnego z 1997 roku⁶ (dalej: k.p.k.) od chwili obowiązywania (1 września 1998 roku) podlegał ciągłym nowelizacjom. Permanentne zmiany przepisów spowodowały, że trudno uznać realizację przez tę ustawę postulatu spójności i stabilności – jako cech regulacji kodeksowej. Z drugiej strony, nie sposób nie zauważyć, że wprowadzone zmiany w istotny sposób zmieniły sytuację małoletniego świadka, wprowadzając szereg instrumentów jego ochrony. Nie oznacza to jednak, że niektóre instytucje procesowe nie wymagają udoskonalenia. Oczywiście jest, że najbardziej pożądana byłaby kompleksowa nowelizacja czy wręcz przygotowanie nowej ustawy procesowej. Nie negując tego, że zmiany otaczającej nas rzeczywistość, w szczególności postęp technologiczny, skłaniają do zmian prawa, należy zauważyć jednak, że w systemach nawet ościennych państw ustawy procesowe cechuje zdecydowanie większa stabilność.

Celem niniejszego artykułu jest zbadanie zakresu ochrony małoletniego świadka niebędącego pokrzywdzonym w toku postępowania karnego w oparciu o analizę przyjętych rozwiązań dokonanie ich oceny i wskazanie kierunków zmian jakie winny nastąpić.

Przesłuchanie małoletniego świadka niebędącego pokrzywdzonym w toku postępowania karnego

Sytuacja małoletniego świadka jest diametralnie różna, w zależności od tego, czy jest on pokrzywdzonym, czy też nie.

W ustawodawstwie polskim aż do 2003 roku sytuacja małoletniego świadka nie odbiegała od dorosłego. Ustawodawca nie chronił dzieci i to nawet pokrzywdzonych, które zmuszone były do składania zeznań w toku procesu karnego. Trudno sobie obecnie wyobrazić, jak można było dopuścić do sytuacji, że nawet kilkuletnie dzieci miały stawać na sali rozpraw i w obecności wielu osób składać zeznania na okoliczności, które stanowiły dla nich traumatyczne przeżycia.

Pierwsze kroki poczynione w kierunku ochrony małoletnich świadków, pokrzywdzonych i potraktowanie ich w sposób odmienny od pozostałych świadków, miały miejsce w 2003 roku. Ustawą z 10 stycznia 2003 roku o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego, ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych⁷ dodano do Kodeksu postępowania karnego

⁶ Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, t.j. Dz.U. z 2020, poz. 30.

⁷ Ustawa z 10 stycznia 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych, Dz.U. z 2003 r., Nr 17, poz. 155. Zmiana obowiązywała od 1 lipca 2003 r.

art. 185 a⁸. Wprowadzał on zasadę tylko jednorazowego przesłuchania pokrzywdzonego, który nie ukończył w chwili czynu 15 lat, w sprawie o przestępstwo przeciwko wolności seksualnej i obyczajności⁹. Uregulowanie to zostało poddane krytyce. Zwracano uwagę na zbyt wąską ochronę małoletniego pokrzywdzonego poprzez ograniczenie jej tylko do ofiar przestępstw z rozdziału XXV. Nie bez znaczenia było i to, że przyjęto, iż decydująca o trybie przesłuchania jest chwila czynu, a nie data przeprowadzania czynności. W konsekwencji dochodziło do przesłuchiwania na zasadach określonych w art. 185a k.p.k. dorosłych pokrzywdzonych¹⁰. Niezwykle było ważne jednak, że określono warunki przesłuchania takiego małoletniego pokrzywdzonego – świadka. Przesłuchanie miało odbywać się na posiedzeniu sądu, z udziałem psychologa, określono krąg osób biorących udział w przesłuchaniu. Wykluczono z udziału w tym szczególnym trybie przesłuchania osobę podejrzanego/oskarżonego. Niewątpliwie wprowadzenie tego przepisu było krokiem milowym na drodze ochrony dziecka jako szczególnego świadka w postępowaniu karnym.

Ochrona ta nie dotyczyła jednak ogółu małoletnich świadków. W odniesieniu do innych małoletnich świadków niebędących pokrzywdzonymi wprowadzono w 2003 roku¹¹ nową regulację w § 3 art. 171 k.p.k., w którym przyjęto, że „jeżeli osoba przesłuchiwana nie ukończyła 15 lat, czynności z jej udziałem powinny być, w miarę możliwości, przeprowadzone w obecności przedstawiciela ustawowego lub faktycznego opiekuna, chyba że dobro postępowania stoi temu na przeszkodzie”.

W uzasadnieniu projektu ustawy wskazano, iż „przepis ten jest wynikiem doświadczeń praktyki, która ma coraz częściej do czynienia z takimi osobami

---

⁸ Art. 185a § 1 k.p.k. W sprawach o przestępstwa określone w rozdziale XXV Kodeksu karnego pokrzywdzonego, który w chwili czynu nie ukończył 15 lat, powinno się przesłuchiwać w charakterze świadka tylko raz, chyba że wyjdą na jaw istotne okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania, lub zażąda tego oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania pokrzywdzonego. § 2. Przesłuchanie przeprowadza sąd na posiedzeniu z udziałem biegłego psychologa. Prokurator, obrońca oraz pełnomocnik pokrzywdzonego mają prawo wziąć udział w przesłuchaniu. Osoba wymieniona w art. 51 § 2 ma prawo również być obecna przy przesłuchaniu, jeżeli nie ogranicza to swobody wypowiedzi przesłuchiwanego. § 3. Protokół przesłuchania odczytuje się na rozprawie głównej; jeżeli został sporządzony zapis dźwiękowy przesłuchania, należy go odtworzyć.

⁹ Zob. szerzej K. Szczechowicz, *Ochrona świadka w sprawach o przestępstwa przeciwko wolności seksualnej w świetle zmian wprowadzonych ustawą z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw*, „Studia Prawnoustrojowe” 2016, nr 31, s. 209–220; A. Malarewicz-Jakubów, Z. Kroczyk-Sawicka, *Wybrane prawne aspekty przesłuchania małoletniego w charakterze świadka w postępowaniu karnym*, „Studia Prawnoustrojowe” 2018, nr 39, s. 83–93.

¹⁰ Zob. J. Bartoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S. M. Przyjemski, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, Warszawa 2003, s. 855; T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego wraz z komentarzem do ustawy o świadku koronnym*, Kraków 2003, s. 497.

¹¹ Ustawa z 10 stycznia 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego, ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych, Dz.U. z 2003 r., Nr 17, poz. 155 z późn. zm.

w postępowaniu przeciwko dorosłym”¹². U podstaw wprowadzonej zmiany leży zatem aspekt pragmatyczny, a nie ochrona małoletniego świadka przed negatywnymi przeżyciami psychicznymi i zapewnienia mu poczucia bezpieczeństwa.

Przepis ten odnosi się do każdej osoby przesłuchiwanej poniżej 15 roku życia. Należy jednak mieć na względzie, że oskarżonym może być osoba, która ukończyła 15 lat (art. 10 § 2 k.k.¹³), a zatem odnosi się on wyłącznie do małoletniego przesłuchiwanego w charakterze świadka¹⁴.

Ustawodawca uzależnił udział w czynności przesłuchania świadka poniżej 15 roku życia przedstawiciela ustawowego lub faktycznego opiekuna od spełnienia dwóch przesłanek. Przesłanką pozytywną jest możliwość przeprowadzenia czynności przy udziale rodzica lub opiekuna, którą należy rozumieć jako możliwość fizyczną. Chodzi o istnienie kontaktu z rodzicem lub opiekunem, realność ich stawiania się. Przesłanką drugą została ujęta od strony negatywnej – przesłuchanie nie powinno być przeprowadzone w obecności tych osób, jeżeli dobro postępowania stoi temu na przeszkodzie¹⁵.

Należy stwierdzić, że tak sformułowana klauzula generalna jest nie do przyjęcia i ustawodawca winien znowelizować wskazaną regulację. Ocena przyjętego kryterium „dobra postępowania” jest pozostawiona organowi przeprowadzającemu czynność przesłuchania. Przepis nie zawiera żadnych wskázówek, które ograniczałyby swobodę interpretacyjną organu w tej kwestii. Ocena ta jest zatem arbitralna. W ocenie organu dobro postępowania może stanowić uzyskanie interesujących go informacji bez liczenia się z koniecznością zapewnienia poczucia bezpieczeństwa przesłuchiwanemu dziecku. Przepis winien chronić przesłuchiwane dziecko – jego psychikę. Konieczna jest zmiana przepisu i wprowadzenie zapisu o treści „chyba że dobro świadka stoi temu na przeszkodzie”. Tak sformułowana klauzula generalna ustanowiona byłaby w interesie przesłuchiwanego dziecka. Miałaby zastosowanie w przypadku, gdy obecność przedstawiciela ustawowego lub opiekuna oddziaływałaby krępująco i mogłaby powodować wpływ na treść zeznań. Obecność opiekuna czy przedstawiciela ustawowego stanowi istotny element zapewniający małemu

¹² Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, druk Sejm u IV kadencji nr 388, Warszawa 2002, s. 15.

¹³ Art. 10 § 2 k.k.: „Nieletni, który po ukończeniu 15 lat dopuszcza się czynu zabronionego określonego w art. 134, art. 148 § 1, 2 lub 3, art. 156 § 1 lub 3, art. 163 § 1 lub 3, art. 166, art. 173 § 1 lub 3, art. 197 § 3 lub 4, art. 223 § 2, art. 252 § 1 lub 2 oraz w art. 280, może odpowiadać na zasadach określonych w tym kodeksie, jeżeli okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawy, jego właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają, a w szczególności, jeżeli poprzednio stosowane środki wychowawcze lub poprawcze okazały się bezskuteczne”.

¹⁴ Zob. T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego, Komentarz do art. 1–467*, t. 1, Warszawa 2014, s. 588.

¹⁵ Zob. D. Gruszecka, *Komentarz do art. 171, [w:] Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red.) J. Skorupka, wyd. 32, Legalis.

świadkowi poczucie bezpieczeństwa podczas składania zeznań. Odstępstwo od jego udziału w przesłuchaniu powinno być wyjątkowe i tylko ze względu na dobro przesłuchiwanego dziecka.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z 26 listopada 2008 roku wskazał, że „z treści art. 171§3 k.p.k. wynika tylko to, iż przy przesłuchaniu osoby poniżej lat 15 w zasadzie winny uczestniczyć jej przedstawiciel ustawowy lub opiekun faktyczny. Jednakże przesłuchanie takiego świadka przy braku tych osób nie powoduje samo przez się dyskwalifikacji tej czynności procesowej. Zeznania takie nie będą mogły stanowić dowodu tylko w przypadku, gdy zostanie wykazane, iż zostały złożone w warunkach wyłączających swobodę wypowiedzi lub uzyskane wbrew zakazom wymienionym w art. 171§5 k.p.k.”¹⁶. Należy zastanowić się, w jaki sposób możliwe będzie wykazanie, że przesłuchanie świadka w wieku poniżej 15 roku życia zostało przeprowadzone w sposób nieprawidłowy, gdy była tylko osoba przeprowadzająca przesłuchanie i przesłuchiwane dziecko? Konieczne byłoby ponowne przesłuchanie na tę okoliczność dziecka narażając go na kolejny stres i mielibyśmy ewentualnie „słowo przeciwko słowu”.

Wydaje się niezbędne wprowadzenie dodatkowego punktu w art. 147 § 2 k.p.k. i nałożenie obowiązku utrwalania za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk przesłuchania świadka w wieku poniżej 15 roku życia, w którym nie uczestniczy jego przedstawiciel ustawowy lub faktyczny opiekun. Obecnie takie przesłuchanie może być utrwalane w oparciu o art. 147 § 1 k.p.k. Po stronie organu procesowego nie istnieje jednak obowiązek utrwalenia przesłuchania we wskazanej formie.

Dla każdego przesłuchanie jest związane z pewnym stresem, a dla małoletniego, który nie ukończył 15 lat, jest to szczególnie trudna sytuacja związana z dużym lękiem i poczuciem zagrożenia. Istotnym zagadnieniem jest to, jak zminimalizować negatywne skutki udziału w tej czynności dziecka. Obecność przedstawiciela ustawowego lub faktycznego opiekuna dziecka daje mu niewątpliwie większe poczucie bezpieczeństwa. Drugą kwestią jest, czy przesłuchanie tego rodzaju świadka nie powinno być zastrzeżone dla prokuratora.

Czynności dochodzeniowo-śledcze stanowią tylko jeden z elementów pracy nieprokuratorskich organów postępowania przygotowawczego. Komendy czy komisariaty Policji są specyficznymi miejscami, a atmosfera panująca w nich niekorzystnie odbija się na treści oraz formie zeznań, takich świadków jak dzieci.

Ustawodawca w odniesieniu do małoletnich pokrzywdzonych po wprowadzonych w 2003 roku zmianach (dodanie art. 185a k.p.k.) zauważył wady przyjętych rozwiązań i dokonał zmian w treści art. 185a k.p.k. oraz dodał

---

¹⁶ Postanowienie Sądu Najwyższego z 26 listopada 2008 r., sygn. IV KK 381/08, *Legalis* nr 213615.

art. 185b ustawą z 3 czerwca 2005 roku o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego¹⁷.

Jak wskazano w uzasadnieniu do projektu noweli, „projektowana zmiana jest wyrazem szczególnej ochrony psychiki małoletnich świadków, przesłuchiwanym w postępowaniu karnym, bez względu na to, czy są oni pokrzywdzonymi przestępstwem czy też nie. Uczestniczenie dziecka w przesłuchaniu w ramach postępowania przygotowawczego, a następnie na rozprawie głównej, wpływa na jego psychikę destrukcyjnie (...)”¹⁸. Należy zwrócić uwagę, że projektowana zmiana miała odnosić się do wszystkich małoletnich świadków bez ograniczeń tak przedmiotowych, jak i podmiotowych.

Wprowadzony jednak w 2005 roku do Kodeksu postępowania karnego art. 185b k.p.k.¹⁹ zawierał ograniczenia tak podmiotowe, jak i przedmiotowe. Odnosił się tylko do małoletnich świadków, którzy w chwili przesłuchania nie ukończyli 15 roku życia, w sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej, a także określonych w rozdziale XXV k.k. (czyli przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności). Przesłuchanie małoletniego świadka poniżej 15 roku życia miało następować tylko wówczas, gdy jego zeznania miały istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Małoletni był przesłuchiwany w warunkach określonych w art. 185a k.p.k., czyli przesłuchanie miało miejsce na posiedzeniu sądu, z udziałem biegłego psychologa. Prawo do udziału w przesłuchaniu przysługiwało obrońcy, prokuratorowi oraz pełnomocnikowi pokrzywdzonego. Obecność osoby wskazanej w art. 51 § 2 k.p.k. uzależniona była od tego, czy nie ograniczała ona swobody wypowiedzi przesłuchiwanego. Zasada ta nie miała zastosowania w stosunku do świadka, który współdziałał w popełnieniu czynu zabronionego, co do którego toczyło się postępowanie karne.

Pierwotne brzmienie art. 185b k.p.k. zostało zmienione ustawą nowelizującą z 13 czerwca 2013 roku o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego²⁰. Zmiany te zostały oparte na założeniu

---

¹⁷ Ustawa z 3 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, Dz.U. z 2005 r., Nr 141, poz. 1181. Zob. szerzej o problematyce nowelizacji M. Goss, J. Ławicki, *Dowód z zeznań małoletniego w świetle nowelizacji art. 185a i 185b k.p.k.*, [w:] *Katalog dowodów w postępowaniu karnym*, (red.) M. Czerwińska, P. Czarnecki, Warszawa 2014, s. 81 i n.

¹⁸ Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, druk Sejmu IV kadencji nr 3633, <https://www.sejm.gov.pl/> (data dostępu: 12.07.2020).

¹⁹ Ustawa z 3 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, Dz.U. z 2005 r. poz. 141. Art. 185b § 1 k.p.k.: Świadka, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat, można przesłuchać w warunkach określonych w art. 185a w sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub o przestępstwa określone w rozdziale XXV Kodeksu karnego, jeżeli zeznania tego świadka mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. § 2. Przepisu § 1 nie stosuje się do świadka współdziałającego w popełnieniu czynu zabronionego, o który toczy się postępowanie karne.

²⁰ Ustawa z 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego, Dz.U. z 2013 r., poz. 849.

konieczności znacznego rozszerzenia zakresu ochrony wobec przesłuchiwanym w postępowaniu karnym dzieci²¹. Wyraźnie przy tym zróżnicowano poziom ochrony małoletniego świadka w zależności od jego wieku oraz czy występuje w sprawie w charakterze pokrzywdzonego.

W stosunku do świadka niebędącego pokrzywdzonym znowelizowana regulacja art. 185b k.p.k.²² poszerzyła jego zakres przedmiotowy. Szczególny tryb przesłuchania został rozszerzony na przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece (z rozdziału XXVI k.k.).

Niezmiernie ważne jest to, że ustawodawca ustawą nowelizującą z 13 czerwca 2013 roku, rozszerzył zakres podmiotowy i wprowadził możliwość zastosowania szczególnego trybu przesłuchania w stosunku do tych małoletnich, którzy w chwili przesłuchania ukończyli już 15 rok życia (art. 185b § 2 k.p.k.). Ochroną objęte są w tym przypadku osoby, które nie ukończyły 18 roku życia w chwili przesłuchania²³. Małoletniego, który jest świadkiem w sprawach o przestępstwo popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub jednego z tych, które są penalizowane w rozdziałach XXV i XXVI k.k., organ przesłuchuje w trybie określonym w art. 177 § 1a k.p.k.²⁴ wówczas, gdy istnieje uzasadniona obawa, że bezpośrednia obecność oskarżonego przy przesłuchaniu

²¹ Zmiany te miały na celu także wdrożenie do prawa polskiego postanowień m.in. dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE z 5 kwietnia 2011 r. w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar (Dz.Urz. L 101 z 5 kwietnia 2011 r.) zastępującej decyzję ramową Rady 2002/629/WSiSW. Dyrektywa określa szereg wymogów, jakie powinno spełniać przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego przestępstwem handlu ludźmi, tak na etapie postępowania przygotowawczego, jak i sądowego. Odnosi się to także do: dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/93/UE z 13 grudnia 2011 r. w sprawie zwalczania niegodziwego traktowania w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego dzieci oraz pornografii dziecięcej, zastępującej decyzję ramową Rady 2004/68/WSiSW, Dz.Urz. L 335 z 17 grudnia 2011 r., s. 1, dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z 25 października 2012 r. ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw, Dz.Urz. L 315 z 14 listopada 2012 r., s. 57.

²² Art. 185b § 1 k.p.k.: W sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub określone w rozdziałach XXV i XXVI Kodeksu karnego świadka, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat, przesłuchuje się w warunkach określonych w art. 185a § 1–3, jeżeli zeznania tego świadka mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. § 2. W sprawach o przestępstwa wymienione w § 1 małoletniego świadka, który w chwili przesłuchania ukończył 15 lat, przesłuchuje się w trybie określonym w art. 177 § 1a, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że bezpośrednia obecność oskarżonego przy przesłuchaniu mogłaby oddziaływać krępująco na zeznania świadka lub wywierać negatywny wpływ na jego stan psychiczny. § 3. Przepisów § 1 i 2 nie stosuje się do świadka współdziałającego w popełnieniu czynu zabronionego, o który toczy się postępowanie karne, lub świadka, którego czyn pozostaje w związku z czynem, o który toczy się postępowanie karne.

²³ Zob. A. Z. Krawiec, *Przesłuchanie małoletniego świadka po nowelizacji Kodeksu postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 12, s. 126–127.

²⁴ Art. 177 § 1a k.p.k. „Przesłuchanie świadka może nastąpić przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie tej czynności na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku. W postępowaniu przed sądem w czynności w miejscu przebywania świadka bierze udział referendarz sądowy, asystent sędziego lub urzędnik zatrudniony w sądzie, w którego okręgu świadek przebywa”.

mogłaby oddziaływać krępująco na zeznania świadka lub wywierać negatywny wpływ na jego stan psychiczny (art. 185b § 2 *in fine*).

Przesłuchiwanie następuje za pomocą urządzeń technicznych, umożliwiających przeprowadzenie tej czynności na odległość, z jednoczesnym przekazem bezpośrednim dźwięku i obrazu. Podkreślić przy tym należy, że jeśli zostaną spełnione wszystkie powyższe przesłanki, to przesłuchanie małoletniego w trybie określonym w art. 177 § 1a k.p.k. jest obligatoryjne.

Analiza wprowadzonych regulacji pod kątem ochrony małoletnich świadków prowadzi do kilku wniosków. Pozytywnie należy ocenić to, że w art. 185b k.p.k. niejednoznaczne sformułowanie „można przesłuchać” zastąpiono stanowczym i niebudzącym wątpliwości „przesłuchuje się”. Aktualne brzmienie art. 185b k.p.k. wskazuje na jego obligatoryjny charakter, wówczas gdy spełnione są określone w tym przepisie przesłanki, przy czym przesłuchanie powinno mieć miejsce tylko wówczas, gdy zeznania świadka mają mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy (art. 185b *in fine*).

Jednakże w praktyce ograniczenia przedmiotowe – stosowanie regulacji art. 185b k.p.k. tylko do wybranych kategorii przestępstw – powoduje, że istotne znaczenie ma art. 171 k.p.k. Dziecko będące świadkiem przestępstwa, np. podpalenia wyczerpującego znamiona z art. 163§1 pkt 1 k.k.²⁵, będzie zdecydowanie gorzej traktowane niż świadek przejawów znęcania się nad rodziną czy innego przestępstwa przeciwko rodzinie. Ważne jest zapewnienie takiemu świadkowi choćby tego, że nie będzie zmuszony składać zeznania w obecności oskarżonego i wprowadzenie regulacji analogicznej jak w paragrafie 2 art. 185b k.p.k. Wskazane byłoby dodanie § 4 do art. 171 k.p.k. w brzmieniu: „małoletniego świadka, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat, przesłuchuje się w trybie określonym w art. 177§1a, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że bezpośrednia obecność oskarżonego przy przesłuchaniu mogłaby oddziaływać krępująco na zeznania świadka lub wywierać negatywny wpływ na jego stan psychiczny”. Unormowanie to miałyby zastosowanie do każdej sytuacji, w której małoletni miałby składać zeznania i byłoby niezależne od regulacji art. 390 § 2 k.p.k. pozwalające jedynie w wyjątkowych wypadkach na wydalenie oskarżonego z sali rozpraw na czas przesłuchania świadka. Ochrona psychiki dziecka winna dotyczyć nie tylko małoletnich ofiar przestępstw, ale wszystkich dzieci świadków, co do których istnieje potrzeba ich przesłuchania. Należałoby przy tym, tak jak w art. 185b § 3 k.p.k. wyłączyć tego rodzaju tryb przesłuchania w stosunku do świadków współdziałających w popełnieniu czynu zabronionego, o który toczy się postępowanie karne, lub świadka, którego czyn pozostaje w związku z czynem, o który toczy się postępowanie karne.

---

²⁵ Art. 163 § 1 k.k.: Kto sprowadza zdarzenie, które zagraża życiu lub zdrowiu wielu osób albo mieniu w wielkich rozmiarach, mające postać: 1) pożaru.

Wnioski

Niewątpliwie ochrona małoletniego świadka niebędącego pokrzywdzonym zwiększa się przez zapewnienie izolacji od sprawcy podczas przesłuchania, w przypadkach wskazanych w art. 185b § 1 i 2 k.p.k., ewentualny udział w przesłuchaniu przedstawiciela ustawowego lub faktycznego opiekuna, gdy małoletni nie ukończył 15 roku życia (art. 171 § 3 k.p.k.). Poziom tej ochrony jest jednak ciągle zbyt mały i nie stanowi w pełni spójnej i kompleksowej regulacji w k.p.k. Wydaje się niezbędne, by w kolejnych latach wyprowadzono w szczególności uregulowanie nakazujące przesłuchanie świadka, który nie ukończył 15 lat w trybie określonym w art. 177 § 1a, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że bezpośrednia obecność oskarżonego przy przesłuchaniu mogłaby oddziaływać krępująco na zeznania świadka lub wywierać negatywny wpływ na jego stan psychiczny. Nałożenie obowiązku utrwalania za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk przesłuchania świadka w wieku poniżej 15 roku życia, w którym nie uczestniczy jego przedstawiciel ustawowy lub faktyczny opiekun. Pozostałe omówione w artykule proponowane zmiany stanowią uzupełnienie wskazanych powyżej.

Wykaz literatury

- Bartoszewski J., Gardocki L., Gostyński Z., M. Przyjemski S., Zabłocki S., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, Wolters Kluwer, Warszawa 2003.
- Bondarczuk I., *Przesłuchanie małoletniego w procesie karnym w trybie art. 185a i 185b k.p.k.*, Katedra Doktryn Politycznych i Prawnych WPAiE UW, Wrocław 2009.
- Budzyńska A., *Psychologiczne aspekty zeznań małoletnich świadków*, „Dziecko Krzywdzone” 2010, nr 1(30).
- Ciosek M., *Psychologia sądowa i penitencjarna*, PWN, Warszawa 2001.
- Goss M., Ławicki J., *Dowód z zeznań małoletniego w świetle nowelizacji art. 185a i 185b k.p.k.*, [w:] *Katalog dowodów w postępowaniu karnym*, (red.) M. Czerwińska, P. Czarnecki, C.H. Beck, Warszawa 2014.
- Gruszecka D., *Komentarz do art. 171*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red.) J. Skorupka, wyd. 32, Legalis.
- Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego wraz z komentarzem do ustawy o świadku koronnym*, Zakamycze, Kraków 2003.
- Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego, Komentarz do art. 1–467*, t. 1, Wolters Kluwer, Warszawa 2014.
- Koper R., *Badania świadka w aspekcie jego ochrony w procesie karnym*, Wolters Kluwer, Warszawa 2015.
- Kornak M., *Małoletni jako świadek w procesie karnym*, Wolters Kluwer, Warszawa 2009.
- Krawiec A.Z., *Przesłuchanie małoletniego świadka po nowelizacji Kodeksu postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 12.

Malarewicz-Jakubów A., Kroczek-Sawicka Z., *Wybrane prawne aspekty przesłuchania małoletniego w charakterze świadka w postępowaniu karnym*, „Studia Prawno-ustrojowe” 2018, nr 39.

Stępień T., *Rola świadka w procesie karnym*, TNOiK „Dom Organizatora”, Toruń 2012.
Szczechowicz K., *Ochrona świadka w sprawach o przestępstwa przeciwko wolności seksualnej w świetle zmian wprowadzonych ustawą z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw*, „Studia Prawnoustrojowe” 2016, nr 31.

Summary

Protection of a minor witness in criminal proceedings – selected aspects

Key words: minor witness, child, questioning pursuant to Article 185b of the Code of Criminal Procedure, interrogation.

The article presents an extremely important issue of interrogation of a minor witness who is not a victim. Undoubtedly, the introduction of the provision of Article 185a of the Code of Criminal Procedure was a milestone in the protection of the injured child as a witness in criminal proceedings. The aim of the article is to examine the scope of protection of a minor witness who is not a victim in the course of criminal proceedings. The author presents some of the achievements and shortcomings of Polish regulations in this matter and presents *de lege ferenda* postulates against them.

.